

Bártol Ilona

SZABADKA LAKOSSÁGA

Az 1981. március 31-i népszámlálás szerint Szabadka község területén 154 611 lakos él. A község területe 1007 km², ami Vajdaság területének 4,7%-át képezi.

A háború utáni első népszámlálás 1948-ban volt, amely szerint a községben — a község mai területére átszámítva — 123 688 lakos élt. Az első tervidőszak közepén, 1953-ban végzett népszámlálás adatai szerint, a község lakosságának száma 126 559. A lakosság számának intenzívebb növekedése csak 1953-tól kezdődik, és az 1953—1961-es időszakban a legjelentősebb, ami érthető is, hisz az ipar, valamint a terciális tevékenységek gyors ütemű fejlődésével ez a vidék, de elsősorban Szabadka város, jelentősen urbanizálódik, így fel tudja szívni a környező falvakból özönlő munkaerő-felesleget, amely előbb mezőgazdasággal foglalkozott. Ez a folyamat jellemző a későbbi idősokra is, amelyet az 1971-ben és 1981-ben végzett népszámlálások adatai is bizonyítanak.

Mivel a község területe a felszabadulástól napjainkig adminisztratív-területi értelemben többször változott, a statisztikai adatok összehasonlíthatósága miatt a község mai területére vonatkoztatva mutatjuk be Szabadka lakosságának alakulását.

Szabadka község lakossága települések szerint 1948, 1953, 1961, 1971 és 1981-ben

1. táblázat

Község-települések	Népszámlálások				
	1948	1953	1961	1971	1981
1	2	3	4	5	6
SZABADKA KÖZSÉG	123.688	126.559	136.782	146.773	154.611
Bajmok	11.188	10.829	11.117	10.307	9.586
Bácsszőllős	3.084	3.206	3.590	3.744	2.345
Béková	3.175	3.416	3.236	2.786	2.203
Višnjevac	1.074	932	694	668	703
Bačko Dušanovo	1.023	1.023	1.011	938	839
Györgyén	2.738	2.664	2.992	2.805	2.297
Kelebia	2.861	2.641	2.974	2.434	1.995

1	2	3	4	5	6
Kisbosznia	2.940	3.002	2.883	2.318	1.835
Palics	3.662	3.730	4.347	5.135	6.974
Szabadka	63.079	66.091	75.036	88.813	100.516
Suplyák	3.052	2.975	2.769	2.249	1.650
Hajdújárás*	1.511	1.539	1.791	2.018	2.879
Felsőtavankút*	2.461	2.518	2.340	2.106	1.879
Alsótavankút*	3.553	3.636	3.379	3.042	2.719
Mérges*	1.847	1.891	1.757	1.581	1.411
Mišičevo*	601	582	597	554	517
Novi Žednik*	3.633	3.735	3.909	3.435	3.195
Nagyfény*	2.809	2.887	3.022	2.655	2.472
Csantavér	9.397	9.262	9.341	9.085	8.596

* A korábbi népszámlálásokra vonatkozó adatok a csillaggal jelölt települések esetében becslések, az utolsó, 1981-es népszámlálási adatok alapján. Ezek ugyanis új települések: Mišičevo Bajmokból, Hajdújárás Palicsból vált ki; Alsó- és Felső-Tavankút, valamint Mérges a volt Tavankútból, Novi Žednik és Nagyfény pedig Žednikből lett. (VSZAT Hivatalos lapja 1978/21. szám)

A község többi települését, vagyis a környező falu jellegű települések lakosságát illetően az 1. táblázat adataiból látható, hogy a lakosság száma az adott időszakban rohamosan csökken, elsősorban a negatív természetes szaporulat miatt, ami a faluból városba özőnlő fiatalok, valamint a mezőgazdasági munkaerő-fölösleg elköltözéséből ered. Tehát a falvak „előregzenek”.

Szabadka város területe 144,8 km², lakosainak száma pedig 100.516 lélek.

Szabadka város lakossága számának alakulása 1948—1981.

2. táblázat

Év	Lakosság	Index 1948=100	A község össz lakosságának %
1948	63.079	100	51,0
1953	66.091	104,8	52,2
1961	75.036	119,0	54,8
1971	88.813	140,8	60,5
1981	100.516	159,3	65,0

A város területén az 1981-ben végzett népszámlálás adatai alapján 20 helyi közösség van, valamint a környező településeken még összesen 13. A helyi közösségek lakossága, valamint háztartásai és lakásai száma az 1981-es népszámlálás adatai alapján a következők:

A lakosság, háztartások és lakások száma helyi közösségek szerint 1981-ben

3. táblázat

Helyi közösség	Háztartások száma	Lakosság száma	Lakások száma
KÖZSÉG ÖSSZESEN (I+II)	56.827	154.611	54.958
I. SZABADKA VÁROS	37.896	100.516	36.231
Sándor	2.594	7.515	2.444
Bajnát	1.226	3.342	1.130
Központ I.	1.747	4.055	1.631
Központ II.	1.826	4.134	1.641
Központ III.	2.308	5.636	2.158
Július 4.	2.255	5.775	2.194
Sétaerdő	2.091	5.353	2.034
Gát	1.796	4.328	1.626
Határőr	678	2.407	698
Kér	1.675	4.564	1.633
Kertváros	3.735	9.554	3.524
Kisbajmok	1.688	4.876	1.612
Kisradanovac	1.481	4.395	1.387
Újváros	1.344	3.451	1.251
Újfalva	3.520	8.870	3.368
Peščara	1.845	5.557	1.859
Prozivka	2.185	5.965	2.044
Radanovac	607	1.703	628
Zorka	1.239	3.716	1.250
Vasutas település	2.058	5.315	2.119
II. TOBBI TELEPÜLÉS			
ÖSSZESEN	18.931	54.095	18.727
Bácsszőlős	826	2.345	830
Bajmok	3.608	10.102	3.525
Békova	712	2.203	679
Csantavér	3.741	10.138	3.573
Györgyén	717	2.297	729
Hajdújárás	1.023	2.879	1.026
Kelebia	706	1.995	715
Kisbosznia	599	1.835	616
Novi Žednik	1.031	3.195	951
Palics	2.424	6.974	2.450
Nagyfény	816	2.472	832
Suplyák	625	1.650	669
Tavankút	2.103	6.009	2.132

A háztartások száma az említett időszakban nagyobb arányban nőtt a lakosság számánál. Ez a jelenség azzal magyarázható, hogy a több generációs háztartásokból kiválnak a szűkebb családok, s növekszik a magányos háztartások száma. Így míg 1948-ban egy háztartásban a közösség területén átlagosan 3,2 személy élt, 1971-ben pedig 2,9 személy, addig 1981-ben csak 2,7 személy képezett egy háztartást. Ez a szám jóval kisebb az országos és a vajdasági átlagnál.

A lakosság kor szerinti összetételéről elmondhatjuk, hogy a község lakossága a „legöregebb”-ek közé sorolható, hisz a községben az átlagéletkor meghaladja az országos, valamint a vajdasági átlagéletkort. Kü-

lönben az átlagéletkor a községben továbbra is növekszik. Illusztrációként elmondhatjuk, hogy amikor 1948-ban az országos átlagéletkor 28,2 év, a vajdasági 30,6 év, akkor a szabadkai községi átlagéletkor 31,9 év volt. 1953-ban az átlagéletkor a községben, 32,7 év, 1961-ben 33,9 év, 1971-ben 35,8 év, 1981-ben pedig 36,3 év volt. 1981-ben a község minden 11. lakosa volt 70 évnél idősebb (minden 28. férfi és minden 20. nő).

A lakosság nemek szerinti összetételére a nők számbeli fölénye a jellemző:

A lakosság nemek szerinti összetétele

4. táblázat

Népszámlálás	Lakosság				
	összesen	férfi	nő	férfi %-a	nő %-a
1961	136.782	65.739	71.043	48,1	51,9
1971	146.773	70.478	76.295	48,0	52,0
1981	154.611	74.708	79.903	48,3	51,7

A háború utáni népszámlálásoktól kezdve 1981-ig minden 1000 nő lakosra a következő számú férfi lakos jutott: 1948-ban 895; 1953-ban 900; 1961-ben 927; 1971-ben 924; 1981-ben 935.

A lakosság foglalkoztatottságát elemezve kitűnik, hogy 1953-tól az aktív lakosság az össz lakossághoz viszonyítva valamivel kevesebb mint annak 50%-a, hogy az egyéb jövedelemmel rendelkezők száma több mint hatszorosára növekszik az 1948—1981-es időszakban, vagyis 3.501-ről (1948) 21.045-re (1981). Az eltartott személyek száma szintén jelentősen megnövekedett: 1948-hoz viszonyítva 13.918 személlyel több.

Az össz- és aktív lakosság aktivitás és nemek szerinti megoszlása 1948-tól 1981-ig

5. táblázat

	A népszámlálás éve				
	1948	1953	1961	1971	1981
ÖSSZLAKOSSÁG	123.688	126.559	136.782	146.773	154.611
Aktív lakosság összesen	73.343	54.825	61.996	65.061	69.196
— férfi	40.126	39.734	43.214	43.193	42.638
— nő	33.217	15.091	18.782	21.868	26.558
Egyéb (munkaviszonyon kívüli) jövedelemmel rendelkezők	3.501	7.767	8.634	15.281	21.045
Eltartott lakosság	46.844	63.967	66.152	66.431	60.762
Mezőgazdasági lakosság					
— összesen	65.046	63.981	54.301	44.302	24.389
— aktív	45.670	29.868	26.252	23.053	13.950
— férfi	22.063	21.819	—	16.408	11.635
— nő	26.607	8.049	—	6.645	12.754
— eltartottak	19.376	34.113	28.049	21.249	10.439

Aktív lakosság	%o-ban				
— összesen	59,3	43,3	45,3	44,3	44,7
— férfi	54,7	72,5	69,7	66,4	61,1
— nő	45,3	27,5	30,3	33,6	38,4
Egyéb (munkaviszonyon kívüli) jövedelemmel rendelkezők	2,8	6,2	6,3	10,4	13,6
Eltartott lakosság	37,9	50,5	48,4	45,3	39,3
Mezőgazdasági lakosság	52,6	50,6	39,7	30,2	15,8
— aktív	70,2	46,7	48,3	50,2	57,2
— férfi	48,3	73,1	—	71,2	47,7
— nő	41,7	26,9	—	28,8	52,3
— eltartott	29,8	53,3	51,7	48,0	42,8

A fenti adatokból is látható, hogy az utóbbi két népszámlálás között majdnem a felére csökkent a mezőgazdasággal foglalkozó lakosság részaránya az aktív lakosságban, ami egyúttal óriási arányeltolódással járt e réteg nemek szerinti megoszlásában. A mezőgazdasággal foglalkozó férfi lakosság részaránya 71,2-ről 47,7%-ra csökkent, ugyanakkor a nőké 28,8-ról 52,3-ra nőtt.

A lakosság képzettségének vizsgálatok az iskolai, a szakképzettségre és az írástudatlanságra térünk ki.

Az 1981. évi népszámlálás szerint a község tízévesnél idősebb polgárai közül 5440-en írástudatlanok, vagyis a lakosság 4,1%-a, ami 10 évvel korábban 6,1% volt.

A következő táblázat a község lakosságának képzettségi szintjét mutatja be. Az 1981-es népszámlálás adatai e téren a 15 évnél idősebbekre vonatkoznak, míg az előző népszámlálások a lakosság iskolai végzettségének bemutatásakor a tízévesnél idősebbeket vették számba. Az adatok nehezen összehasonlítható volta miatt itt csak az utolsó népszámlálás adatait ismertetjük. A háború után mindenesetre jelentősen javult a lakosság képzettségi szintje, ami különösen az 1961—1971-es időszakban volt kifejezett.

A 15 évnél idősebb lakosság iskolai végzettsége 1981-ben

		6. táblázat
		%
ÖSSZESEN	125.304	100,
Iskola nélkül	6.752	5,4
Hiányos általános iskola	32.253	25,7
— I—III. osztály	7.166	5,7
— IV—VII. osztály	25.087	20,0
Általános iskola	42.806	34,2
Szakképzett és magasszakképzett munkás	20.374	16,2
Gimnázium	3.359	2,7
Szakközépiskola	11.581	9,2
Szakirányú iskola	940	0,7
Főiskola	3.183	2,5
Egyetem	3.390	2,7
Ismeretlen	666	0,53

A község lakosságának nemzetiségi összetétele igen heterogén, ami nemcsak történelmi eredetű, hanem a migrációs folyamatok eredménye is. A várost többségében magyarok, horvátok és szerbek lakják.

A község lakosságának nemzetiségi összetétele az 1961-es, 1971-es és 1981-es népszámlálás szerint*

	1961.	1971.	1981.
ÖSSZESEN	132.782	146.773	154.611
crnogorai	728	928	1.462
horvát	47.696	46.331	32.589
makedón	287	417	579
muzulmán mint nemzetiség	78	138	213
szerb	16.986	19.038	20.674
szlovén	—	—	217
albán	—	—	237
osztrák	—	—	7
bolgár	—	—	53
bunyevec	—	—	8.895
cseh	—	—	34
görög	—	—	19
olasz	—	—	5
zsidó	—	—	85
magyar	68.527	72.572	71.964
német	—	—	191
lengyel	—	—	38
roma	—	—	475
román	—	—	43
orosz	—	—	73
ruszin	—	—	125
szlovák	—	—	154
sokác	—	—	—
török	—	—	13
ukrán	—	—	13
oláh	—	—	7
többi	697	1.528	67
nem nyilatkozott	585	5.316	261
jugoszláv	—	—	16.738
hovatarozás regionális szempontból ismeretlen	1.198	472	149

* Az 1961-es és 1971-es népszámlálások alkalmával a vonallal jelölt adatokat nem mutatták ki.

A lakosság természetes szaporulatában jelentős változások történtek. Ez a mutató a felszabadulás óta állandóan csökkenő irányzatú, sőt a hatvanas évek végén és a hetvenes évek elején voltak évek, amikor negatív volt.

A lakosság természetes alakulása 1948—1981-ig

8. táblázat

Év	Élve születtek	Elhalá- loztak	Természetes szaporulat
1948	2.537	1.908	629
1949	2.937	1.884	1.053
1950	2.878	1.876	1.002
1951	2.611	1.670	941
1952	2.707	1.405	1.372
1953	2.481	1.508	973
1954	2.450	1.381	1.069
1955	2.204	1.454	750
1956	2.355	1.470	885
1957	2.240	1.392	848
1958	1.990	1.341	649
1959	1.792	1.626	166
1960	2.168	1.432	745
1961	1.067	1.429	637
1962	2.015	1.562	453
1963	2.073	1.526	547
1964	2.003	1.474	530
1965	2.046	1.654	392
1966	1.942	1.542	400
1967	1.897	1.793	74
1968	1.852	1.621	231
1969	1.754	1.803	— 42
1970	1.612	1.773	— 161
1971	1.809	1.853	— 44
1972	1.847	1.820	27
1973	2.019	1.809	210
1974	1.995	1.867	128
1975	2.133	1.852	281
1976	2.309	1.795	514
1977	2.314	1.782	532
1978	2.217	1.783	434
1979	2.202	1.967	235
1980	2.232	1.980	252
1981	2.053	1.985	68

Az 1982-t követő években a város természetes szaporulata újra negatív előjelű.

A felszabadulás óta az imigráció jelentősen hozzájárult a lakosság számának alakulásához. Ha azt vesszük, hogy 1981-ben a község lakosságának száma 154.611, hogy a természetes szaporulat az 1971—1981-es időszakban 2681 személy, a lakosság száma pedig az említett időszakban 7838-cal növekedett, akkor a különbözetet képező 5.157 fő az imigráció eredményének tekinthető.